

Bloemen voor Agnes Stevens

Bloemen voor Agnes Stevens

Een kantatelier zonder kantkloskussen, veel LOKK-leden zouden vreemd opkijken. Ik ben in Zele, België, tussen Antwerpen en Gent. Als ik in de Eikenlaan uitstap, gaat er meteen een voordeur open. Agnes Stevens heet mij vriendelijk lachend welkom. Door de diepe woonkamer lopen we naar achteren, naar het kantatelier. Hier en daar zie ik al wat kantwerken aan de muur en op tafel. Straks maar wat beter kijken. Nu eerst koffie met een heerlijk Belgisch wafeltje.

'Naaldkantatelier Het Eikeltje' heet het leslokaal van Agnes. Een eikeltje is ook het beeldmerk dat in veel van haar werkstukken voorkomt. In het atelier staan drie tafels opgesteld in een lange rij. Gezellige, gebloemde zeiltjes erop. Minstens twaalf dames kunnen hier zitten om van Agnes de kunst van het naaldkantmaken te leren. Want dat is haar specialiteit.

Zeelse naaldkant

In de streek rondom Zele is het maken van naaldkant lang een soort huisnijverheid geweest, een bijverdienste voor de vrouwen, die een extraatje voor hun huishouden wel gebruiken konden. patroon en garen kregen ze van een kanthandelaar en de afgewerkte stukken werden door hem of haar weer opgekocht. Tekentjes op de patronen gaven aanwijzingen voor de uitwerking. Begin 20e eeuw waren in het dorpje Zele alleen al 200 kanthandelaars. Elk had een groep kantwerksters waarvan ze de kant betrokken. Veel kantwerksters werkten ook voor verschillende handelaars tegelijk.

Na 1900 ging de kantnijverheid achteruit. De mode schreef

Tafelkleed; ziet u het eikeltje, het logo van Agnes?

Detail van het tafelkleed

niet meer zoveel kant voor als in het verleden. De machinale kant ging er steeds beter uitzien, terwijl die veel voordeliger was. Ook werd het, vooral na de oorlog van '14-'18, acceptabel dat jonge vrouwen in kantoren en fabrieken gingen werken. Dat werk leverde heel wat meer op dan het maken van kant. Om deze neergaande lijn om te buigen werd in 1917 het kantonderwijs in Zele opgezet. Dit heeft uiteindelijk het tij niet kunnen keren, al heeft het nog wel tot 1965 bestaan. Daarna leek het voorbij te zijn met de Zeelse naaldkant. Zelfs het werken in kleur, dat in de jaren '50 opkwam, hield de achteruitgang niet tegen. Toen de kant als broodwinning geen reden van bestaan meer had, moesten er nieuwe wegen ingeslagen worden om het kunstambacht toch te behouden. Kantwerk zou ook als hobby gedaan kunnen worden. In de jaren '70 werd de naaldkant nieuw leven ingeblazen door de Oud- en Heemkundige Kring. De klassieke techniek wordt dan weer doorgegeven, maar in het gebruik van materiaal, in kleuren en vormen is er meer vrijheid.

Manier van werken

Bij naaldkant konden delen van een kantwerk apart gemaakt worden en later aan elkaar gezet. Voor een grote opdracht deelden de handelaars het patroon in handzame stukken, gaven die uit aan verschillende kantwerksters en lieten alles door gespecialiseerde vrouwen monteren. De kantwerksters moesten een regelmatige hand van werken hebben, zodat alle onderdelen bij elkaar gebruikt konden worden. Wel werden moeilijke delen door de 'experts' gemaakt en makkelijkere stukken door minder ervaren werksters. Nu kantwerken een hobby geworden is maakt een kantwerkster meestal het hele werkstuk, soms zelfs van ontwerp tot afwerking. Om alles makkelijker te kunnen hanteren worden grote stukken nog wel opgebouwd uit apart gemaakte onderdelen.

In Kantbrief 2011-1/24 staan foto's van naaldkantwerksters in de regio Venetië. Zij hebben hun kantpatroon

Een paar klassieke stukken

vastgespeld op een dikke rol. Een rond stokje eronder houdt het werk op spanning. Zo wordt in Zele niet gewerkt. In Kantbrief 2010-3/25 is dit duidelijk te zien. Een cursiste van Agnes heeft een groot ontwerp in delen gesplitst. Eén deel houdt ze in de linkerhand, strak over de wijsvinger. Met rechts houdt ze de naald vast. Niet zoals bij naaien en borduren, maar 'of je een sigaret vasthoudt', zegt Agnes. Zo komen de vingers zo weinig mogelijk in aanraking met het garen. Dat blijft dus schoner. De naald wordt van je af gestoken bij het maken van de steken. Deze werkwijze is gelijk aan die van de Brusselse naaldkanten, die dan ook in Zele en omgeving gemaakt werden. Ook bij de Franse Point d'Alençon werkt men op die manier (zie Bulletin OIDFA 2012-2/22).

Ontwerpen en materialen

Agnes Stevens heeft de naaldkant min of meer in de genen zitten. Niet van haar moeder maar van grootmoeder. In de vitrine in het atelier staan werkstukken van oma en een foto van haar met naaldkantwerk. Toen Agnes in Engeland cursus gaf kreeg zij nog een werkstukje van haar grootmoeder. Die had dat gemaakt toen ze in '14-'18 met de kinderen naar Engeland gevlucht was.

Toen Agnes zich inschreef voor naaldkantles, was het de bedoeling om de traditionele patronen te leren uitwerken. Veel van die oude tekeningen waren echter zo versleten, dat het patroon niet goed meer te zien was. Al gauw kreeg Agnes er liefde voor in om die onduidelijke tekeningen bij te werken, over te trekken en delen eruit te combineren tot een nieuw patroon. Hierdoor kreeg ze steeds meer vaardigheid in het tekenen. Nu is ze zo ervaren dat ze snel en gemakkelijk voor elk doel een kantontwerp kan maken. Haar cursisten worden gestimuleerd om ook hun eigen tekeningen te maken.

Het uitwerken van de naaldkantontwerpen gebeurt tegenwoordig in allerlei garens. Voor de beginners ligt in het atelier een pak klossen klaar met wit katoen 24/3, maar met wat ervaring kan ook met dunner garen, met kleur of met metallic gewerkt worden. Kralen en imitatie-meeldraden worden gebruikt om kanten bloemen te

verlevendigen. De gebruikte naalden zijn altijd dunne naainaalden met scherpe punt en een groot oog. Meestal wordt nr.10 gebruikt voor het traceren, nr.8 voor het

Feestelijke toepassing van de oude techniek

borduren en nr.7 voor de dikke draad.

Nederland

Een tentoonstelling van naaldkant in Zele in de jaren '80 trok ook in Nederland belangstelling. Agnes werd gevraagd les te komen geven in Kapelle-Biezelingen. Werk van de Zeeuwse cursistengroep was in 2011 te zien op de kanttentoonstelling in het

Decoratief stuk met diverse gronden?

museum in Goes. Zeeuwse motieven als schelpen en klederdrachtknoppen, maar ook knipsels uit de verzameling van het museum, waren in naaldkant uitgewerkt. Na 25 jaar les geven in Kapelle Biezeling heeft Agnes deze groep overgedragen aan Paulien Verhulst, een ervaren leerling. In Zeeland kwam ook Anny Dijkstra op les. Zij haalde Agnes over om in het midden van het land een nieuwe cursusgroep te beginnen. Deze groep is al jaren gevestigd in Nieuwegein. Het aantal cursisten is zo groot, dat nu drie groepen na elkaar les krijgen. Agnes werkt met hen de hele zaterdag door, zonder lunchpauze. Cursisten noemden haar 'de lerares van de koude koffie', want als ze met naaldkant bezig is, wordt al het andere vergeten.

Expositie

In 2012 viert ook de cursus in Nieuwegein haar zilveren jubileum. Een goede gelegenheid om een tentoonstelling van hun kantwerk te houden. In november wordt in Museum De Koperen Knop in Hardinxveld-Giessendam een expositie geopend met naaldkantwerk van Agnes Stevens en haar cursisten. Dit wordt aangevuld met stukken uit de collectie van de Stichting Cultureel Erfgoed LOKK. Deze klassieke stukken zijn niet alleen gemaakt in naaldkant. Er zijn ook voorbeelden van combinatiekanten, waarin zowel de kantklos- als de naaldkanttechniek gebruikt is. Breng een loep mee als u komt kijken! De expositie heet 'Flower Power'. U kunt dus een schat verwachten aan bloemenkanten en kanten bloemen. Wel op z'n plaats bij dit jubileum.

Boeken over dit onderwerp in de bibliotheek

Nummer	Titel	Auteur
Ka1522	Starting Zele Lace	Stevens, A. en Richardson, Y